

בעזהש"ת

והמשכילים יזחרו קוהר הרקיע

גליון שבועי

והמשכילים יזחרו

שיעורים בספר הזוהר
— על התורה והמועדים —
ע"י הרב יצחק לאווי שליט"א

נדבת הרה"ג ר' ישראל ברוינשטיין שליט"א

נדבת הרה"ג הרוצה בעילום שמו שליט"א

גליון כ"ז • דרשת שבת הגדול תשפ"א

לשמיעת וצפיה בשיעורים, וכן לשאר שיעורים וכתבים, ולהרשמה לקבלת עדכונים
שבועיים באימייל

yitzchoklowy.com

זוהר אלהי מסכה לא תעשה לך

ה פרק א - חמץ הוא עבודה זרה ויצר הרע

ה סמיכות אלהי מסכה לחג המצות שהאוכל חמץ בפסח כאילו עובד עבודה זרה
ו ישראל יצאו מרשות לחם רע שהוא עבודה זרה
ו יצר הרע הוא עבודה זרה

ז פרק ב - התרחקות מן הכועס והכעס

ז וכי יש לאדם למנוע עצמו מחברת שאר בני אדם?
ז הגמרא דרשה בנותן לחבירו שלום לפני התפלה ולא יישיבה לשון אשר נשמה באפו
ז יש להתרחק מבני אדם ההולכים בדרך רע
ח הקב"ה ברא את האדם בצלמו בג' מדרגות נפש רוח נשמה
ח העובד עבודה זרה מטמא את נשמתו הקשורה בנפש ורוח.
ח הרוצה לדעת אם יתקרב לאדם שיש בו נשמה יבדוק בשעת כעסו.
ח הכועס עוקר קדושת קונו ממקומו טורף נפשו ומשרה בתוכו אל זר.
עמ תרחקו מן האדם שהחליף את נשמתו על ידי אפו כי נחשב בעצמו עבודה זרה והמתחבר עמו
ט כמתחבר לעבודה זרה.

ט פרק ג' - רוגזא דרכנן

ט כעס תלמידי חכמים טובה לפי שהתורה מרתחא ביה.
י גם חכם אין לו לכעוס אלא בדברי תורה ולא במילי דעלמא

פרק ד - תשובה על הכעס

י

פגם הכעס אינו נמחק אלא אם יטהר ממנו מכל וכל והלוואי

י

רבי יוסי אומר שהתשובה מועילה וודאי

י

תשובת רבי יהודה: הכעס מטמא את האדם ואינו נטהר בקלות

יא

יא

קושיית רבי יוסי: והלא כמה מיני טומאה יכולים להיטהר

יא

תשובת רבי יהודה: שאר הטומאות אינם מטמאים אלא הגוף והכעס מטמא את הנפש

אלהי מסכה לא תעשה לך דווקא שהכעס מטמא את עצמותך ואת חג המצות שהוא הקדושה
תשמור שלא לאבדו.

יא

מקורות ומפרשים

יב

דרשת שבת הגדול

יג

פסח וביעור חמץ שהוא עבודה זרה וכעס

יג

ההכנה לפסח בתוך התורה עצמה

יד

מצוות הפסח בספר הברית המבטל עבודה זרה

יד

הרחקת עבודה זרה מתנה ולא חובה

טז

הרחקה מע"ז וחמץ להיות בני חורין

יח

ידיעת שורשי המידות והמצוות מצילה מן הפחד

כ

האחיזה בנקודת עצמו מצילה מן הכעס

כב

הצמצום כמצה גורם לעין טובה

אלהי מסכה לא תעשה לך

זוהר פרשת תצוה חלק ב' דף קפ"ב, א – קפ"ב, ב

אור יקר פרשת תצוה סימן ג' עמ' קס"ז

הסולם פרשת תצוה אות מ"ט – אות ס"א

קמץ זה (אות א-ב) סידרו המסדרים כסיום למאמר הקודם המדבר על פסח ליי ולא לעבודה זרה, ולי נראה לשייכו יותר כפתיחה למאמר הבא המדבר על הכעס ויצר הרע שהם סוד עבודה זרה.

פרק א - חמץ הוא עבודה זרה ויצר הרע

[שמות לד, יז – יח] **אלהי מסכה לא תעשה לך: את חג המצות תשמר שנבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האניב כי בחדש האניב יצאת ממצרים]**

סמיכות אלהי מסכה לחג המצות שהאוכל חמץ בפסח כאילו עובד עבודה זרה

כתיב (שמות לד, י"ז) **אלהי מסכה לא תעשה לך, וכתיב (שם פסוק י"ח) את חג המצות תשמר. מאי האי לגבי האי?**

אלא הכי אוקמוה: מאן דאכיל חמץ בפסח כאלו עביד עבודה זרה למפלא לגרמיה. (עיי' פסחים קיח, א ומכות כג, א: אמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המבזה את המועדים כאילו עובד עבודה זרה דכתיב אלהי מסכה לא תעשה לך וסמך ליה את חג המצות תשמור. ובירושלמי חגיגה מו, ב נדרש על מי שבידו לעבר את השנה ואינו מעברה, אבל מקור

מפורש שלומד מסמיכות זו שחמץ כעבודה זרה לא מצאתי. חמץ כעבודה זרה ע"י זוהר ויחי רכו, א. ובעוד מקומות. ובוהר משפטים קכד, א דרש רבי יהודה על סמיכות ושם אלהים אחרים לא תזכירו את חג המצות תשמור שהשומר חג המצות כשומר עצמו מאלהים אחרים)

דהא רזא הכי הוא: דחמץ בפסח כמאן דפליח לעבודה זרה איהו.

ב.

ישראל יצאו מרשות לחם רע שהוא עבודה זרה

וכד נפקו ישראל ממצרים נפקו מרשו דלחון מרשו אחרא, מההוא רשו דאקרי חמץ נהמא בישא (לחם רע, ככתוב משלי כג, ו "אל תלחם את לחם רע עין", ונדרש בוהר שמות ג, א על המצרים, ככתוב בראשית מג, לב "כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם"), ועל דא אקרי עבודה זרה הכי (צ"ע איפה מצאנו שעבודה זרה נקרא חמץ, אולי כוונתו שנקרא עבודה זרה היינו רשות אחר).

ג.

יצר הרע הוא עבודה זרה

ודא איהו רזא דיצר הרע – פולחנא נוכראה.

ואקרי אוף הכי שאור (כמ"ש ברכות יז, א "דבי אלכסנדרו בתר דמצלי אמר הכי: רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות. ומפרש רש"י "שאור שבעיסה – יצר הרע שבלבבנו, המחמיצנו"). ודא איהו יצר הרע, דהכי איהו יצר הרע לבר נש כחמיר בעיסה, עאל כמעוי זעיר, ולבתר אסגי ביה עד דכל גופא אתערב בהדיה (ע"י אבות דר' נתן פרק ט"ז "שיצר הרע שבמעיו מלך הוא על מאתים וארבעים ושמונה אברים שבאדם").

ודא איהו עבודה זרה, ועל דא כתיב (תהלים פ"א, י) **לא יהיה בך אל זר – ודאי** (וכמו שאמר רבי אבין במסכת שבת קה, ב "איזוהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע". וכלל הסוגיה שם על הכעס והימשכות היצר הרע לאט לאט, "ר"ש בן אלעזר אומר משום חילפא בר אנרא שאמר משום ר' יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפור מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד ע"ש שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"י והולך ועובר", ועל כך דריש רבי אבין פסוק זה, והרואה יראה

שהזוהר הולך על סדר סוגיה זו).

פרק ב - התרחקות מן הכועס והכעס

(שם) את חג המצות תשמר.

וכי יש לאדם למנוע עצמו מחברת שאר בני אדם?

רבי יהודה פתח: (ישעיה ב, כ"ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא.

האי קרא אוקמוה (בגמרא ברכות יד, א. כמו"כ נדרש פסוק זה בסוטה ד, ב. ובזוהר חלק א סה, ב) אבל מאי חדלו לכם מן האדם? וכי אזוהר ליה לבר נש לאתמנעא משאר בני נשא, אוף אינון נמי לגביה וישתכחון בני נשא דלא יקרבו אליו באלין לעלמין?

הגמרא דרשה בנותן לחבירו שלום לפני התפלה ולא יישובה לשון אשר נשמה באפו

אלא אוקמוה במאן דאשכים לפתחא דחבריה למיהב ליה שלם (ברכות יד א אמר רב: כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל – כאילו עשאו במה, שנאמר: חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, אל תקרי במה אלא במת. ושמואל אמר: במה חשבתו לזה ולא לאלוה). ואנן אוקימנא ליה (להלן זוהר פקודי רבו, ב עיי"ש סודו) בקרא אחרא דכתיב (משלי כ"ז, י"ד) מברך רעהו בקול גדול כבקר השכם.

ואף על גב דכלא שפיר, אבל מאי חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו?

יש להתרחק מבני אדם ההולכים בדרך רע

הכא פקיד קודשא בריך הוא לבר נש ואזוהיר ליה לאסטמרא מאינון בני נשא דאסטו ארחייהו מארח טב לארח ביש, ומסאבי נפשייהו בהוא מסאבו אחרא.

ד.

הקב"ה ברא את האדם בצלמו בג' מדרגות נפש רוח נשמה

אבל: כד ברא קודשא בריך הוא לבר נש, עבד ליה כדיוקנא עלאה, ונפח ליה רוחא קדישא דכליל בתלת, והא אוקמוה (ויגש רו, א, משפטים צד, ב ועוד) דאית ביה נפש רוח נשמה, ועילא מכלא נשמה, דאיהי חילא עלאה למנדע ולמיטר פקודוי דקודשא בריך הוא.

ה.

העובד עבודה זרה מטמא את נשמתו הקשורה בנפש ורוח.

ואי ההיא נשמתא קדישא אעיל לה בפולחנא אחרא, הא איהו מסאיב לה ונפיק מפולחנא דמאריה, בגין דתלת חילין אלין כלהו חד – נפש ורוח ונשמה משתתפי כחדא והוו חד, וכלא כגוונא דרזא עלאה.

ו.

הרוצה לדעת אם יתקרב לאדם שיש בו נשמה יבדוק בשעת כעסו.

ואי חוינן להאי בר נש דהוו ביה אלין דרגין כלהו, עד לא קיימא בקיומיה למנדע מאן איהו, במה אתידע לקרבא בר נש בהדיה אי בגין לאתמנעא מניה?

ברוגזיה ממש ידע ליה (דורש מ"ש עירובין סה, ב אדם ניכר בכעסו) בר נש ואשתמודע מאן איהו, אי ההיא נשמתא קדישא נטר בשעתא דרוגזיה דלא יעקר לה מאתרה בגין למשרי תחותה ההוא אל זר – דא איהו בר נש כדקא יאות, דא איהו עברא דמאריה, דא איהו גבר שלים (וכך אמרו במסכת שבת שם הכועס יהא בעינד כעובד ע"ז, הרי שוהו דרך לבדוק אם ראוי להתקרב לאדם).

ז.

הכועס עוקר קדושת קונו ממקומו טורף נפשו ומשרה בתוכו אל זר.

ואי ההוא בר נש לא נטיר לה, ואיהו עקר קדושא דא עלאה מאתריה למשרי כאתרא סטרא אחרא, ודאי דא איהו בר נש דמריד במאריה ואסיר לקרבא בהדיה ולא תחברא עמיה.

ודא אקרי (איוב י"ח, ד) **מורף נפשו כאפו** – הוא טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה, ושארֵי בגויה אל זר (ע"י פסחים סו, ב ריש לקיש אמר כל אדם שכוּעס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו. ולמעלה אמרו שהנשמה הוא חילא עילאה למנדע)

ח.

התרחקו מן האדם שהחליף את נשמתו על ידי אפו כי נחשב בעצמו עבודה זרה והמתחבר עמו כמתחבר לעבודה זרה.

ועל דא כתיב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה כאפו, דההיא נשמה קדישא טריף לה וסאיב לה בגין אפו, אשר נשמה אחלף כאפו.

כי במה נחשב הוא – עבודה זרה אתחשיב האי בר נש (כמו שדרשו בברכות כאילו עשיתו במה לעבודה זרה), מאן דאתחבר עמיה ומאן דאשתעי בהדיה כמאן דאתחבר בעבודה זרה ממש. מאי טעמא? בגין דעבודה זרה ממש שארי בגויה.

ט.

כשם שאסור להסתכל בפני עבודה זרה כך אסור להסתכל בפני הכּוּעס

ולא עוד אלא דעקר קדוּשא עלאה מאתריה, ושארֵי באתריה עבודה זרה אל זר. מה אל זר כתיב (ויקרא י"ט, ד) **אל תפנו אל האלילים** (ואמרו שבת קמ"ט, א מפסוק זה שאסור להסתכל בדיוקנאות ע"ז. המשך הפסוק "ואלהי מסכה לא תעשו לכם, כפסוק הנדרש כאן. ושם ממשיך להזהיר על השלמים כמו שמוזהיר כאן על הפסח) **כגוונא דא אסיר לאסתכלא באנפוי** (וכ"כ בספר חסידים סימן תתשכ"ז: בשעה שאדם כּוּעס אל יסתכל אדם בו כי עם ראיית עינים מלאך רע עומד וממהר לנקום על צעריו).

פרק ג' - רוגזא דרבנן

י.

כעס תלמידי חכמים טובה לפי שהתורה מרתחא ביה.

ואי תימא הא רוגזא דרבנן?

רוגזא דרבנן טב איהו לכל סמרין, דהא תנינן (תענית ד, א: אמר רבא האי צורבא מרבנן דרתה אורייתא הוא דקא מרתחא ליה שנאמר הלא כה דברי כאש). דאורייתא אשא איהי, ואורייתא קא מרתחא ליה דכתיב (ירמיה כ"ג, כ"ט) הלא כה דברי כאש נאם יי'.

ב.

גם חכם אין לו לכעוס אלא בדברי תורה ולא במילי דעלמא

רוגזא דרבנן במלי דאורייתא, רוגזא דרבנן למיהב יקרא לאורייתא וכלא לפולחנא דקודשא בריך הוא. אבל אי במלין אחרנין, לא פולחנא דקודשא בריך הוא האי. (הזורר מוסיף תנאי שכעס ת"ח אינו טוב בכל ענין אלא כשהוא לתוכחה ועבודה ה'. ע"י מועד קמין יו, א שתלמיד חכם לא יגדה לכבודו אלא למילי דשמיא. ובהמשך הסוגיה בשבת שהזכרנו בשבת קה, ב שם שאם כועס למזרמא אימתא אנשי ביתיה שפיר)

בגין דבכל חטאין דקא עביד בר נש לאו איהו עבודה זרה ממש ואסיר לקרבא בהדיה דהאי (ע"י תענית שם: אמר רבינא אפילו הכי מיבעי ליה לאיניש למילף נפשיה בניחותא).

פרק ד - תשובה על הכעס

א.

פגם הכעס אינו נמחק אלא אם יטהר ממנו מכל וכל והלוואי

ואי תימא הא לשעתא הוה דעבר והדר אהדר?

לאו הכי, דכיון דאעקר קדושא דנפשיה מניה ומאתריה, וההוא אל זר מקפח ההוא אתר, אתתקף ביה ולא שביק ליה.

בר כד אתדכי בר נש מכל וכל ועקר ליה לעלמין, ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא קדושא עליה, כדין ולואי דאתקדש.

ב.

רבי יוסי אומר שהתשובה מועילה וודאי

אמר ליה רבי יוסי: אתקדש ממש.

ג.

תשובת רבי יהודה: הכעס מטמא את האדם ואינו נטהר בקלות

אמר ליה: תא חזי, בשעתא דאיהו עקר קדושא דנפשיה, ושארין באתריה
ההוא אל זר, אסתאב בר נש ואקרי טמא, וסאיב למאן דקריב בהדיה,
וההוא קדושא ערק מניה, וכיון דערק מניה זמנא חדא כמה יעביד בר נש עד
לא יתוב לאתריה.

ד.

קושיית רבי יוסי: והלא כמה מיני טומאה יכולים להיטהר

אמר ליה: אי הכי כמה טמאין אינון דמתדכאן.

ה.

תשובת רבי יהודה: שאר הטומאות אינם מטמאים אלא הגוף והכעס מטמא את הנפש

אמר ליה: שאני מסאבו אחרא דלא יכיל למעבד יתיר, אבל דא שניא מכלא,
דכל גופא מגו ומלבר, ונפשא, וכלא מסאיב, ושאר מסאבו דעלמא לאו איהו
אלא גופא לבר בלחודוי.

ובגין כך כתיב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו – דאחלף קדושא
דמאריה בגין אפו – דדא מסאבו דמסאיב כלא.

כי במה נחשב הוא – במה עבודה זרה ודאי נחשב הוא.

ו.

אלהי מסכה לא תעשה לך דווקא שהכעס מטמא את עצמותך ואת חג המצות שהוא הקדושה
תשמור שלא לאבדו.

תא חזי: האי איהו רוגזא דאיהו עבודה זרה, סטרא אחרא, כמה דאמרן דבעי
לבר נש לאסטמרא מניה ולא תפרשא.

ועל דא כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך – לך, בגין לאבאשא גרמך.

וכתיב בתריה את חג המצות תשמר – תשמר דא סטרא דקדושא, דבעי

בר נש לנמרא ליה ולא יחלף ליה בגין סמרא אחרא, ואי יחלף ליה הא איהו מסאיב וסאיב לכל מאן דקריב בהדיה.

מקורות ומפרשים

חומר הכעם על פי הזוהר: אריז"ל שער רוח הקודש י, ב. ראשית חכמה שער הענוה פרק ב'. של"ה שער האותיות אות ר' רצון. מסילת ישרים פרק י"א.

ע"י רמב"ם הלכות דעות פרק ב הלכה ג, שמונה פרקים פרק ד'. מו"נ ח"א פל"ו.

הרשת שבת הגדול

פסח וביעור חמיץ שהוא עבודה זרה וכעס

כלומר עמדו על סוד ההכנה לכל פרשה בתורה וכיצד כל פרשה מכינה לרעותה. כי אין המצוות עומדים לעצמם אבל נובעים הם מתוך מקומם בתוך התורה. וכאשר נדרוש במצוה המופיעה פעמים הרבה נקל לנו להבחין כי אופי הופעתו כל פעם הוא כפי אופי ההכנה שנעשה אליו, וניתן לראות בתוך טקסט התורה עצמו כיצד אור המצוה המופשטת מתאים את עצמו להקשרו ומקומו ומדבר כלשון עמו. לפיכך אם נרצה לעמוד אל הפסח מתוך דברי תורה נוכל למצוא עמידה זו בתורה עצמה מתוך איזה דברי תורה מופיעים הארות החג ולקיים את אותם דברי תורה המכניסים את התורה ואותנו אל מצוות הפסח.

ההכנה לפסח בתוך התורה עצמה

א.

דרישת שבת הגדול הפנימית המוקדמת לשבת שלפניה לתת פנאי להתבונן בפנימיות הדברים בטרם יבוא יום "וישטוף את הנשמות ברחמי הרבים כפי שדרשת השבת ההלכתית הוא לתת פנאי לגופות לנקות את בתיהם וכליהם ולאפות את המצוות שלש רגלים. [וכבר הארכנו בסוד הכנה הפנימית מקורותיו ודרכיו במאמרים הקודמים תדרשנו משם]. ובכן נפתח את ספר התורה שהוא מקור כל ההארות ונדפדף אל מצוות הפסח ונלמד עד מקום שידינו מגעת ועד שיד התורה מגעת אלינו.

ב.

מצוות הפסח, כמצוות המועדים כולם ויתר עליהם, מופיעים בתורה פעמים רבות בהקשרים שונים, כלומר מתוך הכנות שונות. חכמים דרשו סמוכים

מצוות הפסח בספר הברית המנטל עבודה זרה

ג.

מנין מגיעים אנחנו אל הפסח שלנו אם לא מתוך המקומות הרחוקים שאנחנו שקועים בהם. ראוי לנו לפתוח בתורה בספר הברית השנית [בפרשת כי תשא] הבאה אחר חטא העגל, כאשר נאמר למשה פסל לך את שני לוחות אבנים כראשונים, ולמדנו [ברע"מ כי תצא שלמדנו לקראת פורים] כראשונים מה ראשונים למעלה למעלה מכל ציורי העולם אף אחרונים למעלה למעלה מכל ולא נוציא לעז על לוחות אחרונות וספר הברית השני שאין בו את מעלת לוחות ראשונים. ושם נאמר הנה אנכי כורת ברית וגו'. ומאריך להזהיר את ישראל מן אל אחר, ולא לכרות ברית ליושבי הארץ. ומסיים [פסוק יז] אלהי מסכה לא תעשה לך. ותיכף ומיד [פסוק יח] את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך. הגענו אל הפסח מתוך אזהרת השמירה הרבה מעבודה זרה, ממש באותו הלשון של שמירה נאמר שמר לך את אשר אנכי מצוך וגו'. השמר לך פן תכרות ברית וכו'. את חג המצות תשמור וגו'.

ד.

רבותינו עמדו על סמיכות זו של עבודה זרה לפרשת המועדים בכללותו ואמרו כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה, אך טוב מכך צריך להבין את הקשר לחג המצות בפרטיות, שהוא ראש המועדות ותחילתם, ומפורש בו כי בחודש האביב יצאת ממצרים שהוא טעמו. ואפשר להוסיף ולדרוש שמי שאינו נזהר בעיבור השנה הוא כעובד עבודה זרה [ועי' בשיעור לשבת החודש ותבין טעמו] אך יש לעמוד על הקשרו היותר רחב של יציאת מצרים ואיסור חמץ.

הרחקת עבודה זרה מתנה ולא חובה

ה.

ישנם שני צורות שונות להבין את איסור עבודה זרה. הראשון בתור חיוב והשני בתור מתנה. צורת החיוב אומר הרבה חובות מוטלות על האדם ובראשם החיוב לעבוד את אלהי אמת שהוא החמורה שבהם וודאי. ואם לא יעבוד אותו אלא יעבוד לאל אחר הרי הוא מתכחש אל חובת האדם היותר קדומה והיותר כללית וודאי דינו חמור מאד. צורת המתנה אומר כי החובה איננו עיקר הענין כאן. כי האפשרות קודמת לחיוב. ומי יוכל

לו לעם סגולה ולהיות לנו לאלהים.

ז.

יציאת מצרים והרחקת עבודה זרה
 ענין אחד הם. היציאה מרשות אל אחר אל רשות הקב"ה. ופרעה אינו אלא ייצוג של אלהי פרעה, כי בגלות כאשר בהכרח עובדים את פרעה ממילא בהכרח עובדים את אלהיו. מועדי יי מקראי קודש בעצמם הם מן הפעולות המרכזיות של עבודת האל, במקום אשר כל העמים חוגגים לאלהיהם נחגוג אנחנו ליי אלהינו, לכן נאמר המועדים שלנו חוגגים את יציאתנו ממצרים ואת ההרחקה שלנו מאלהי נכר הארץ, בוודאי אין ראוי לערל ובן הנכר לאכול מן הפסח שהרי כל עיקר הפסח אינו אלא חג שחוגגים אנחנו שלקחנו המקום לחלקו, ואילו נגיע לארץ ישראל ונתערב בגוים ונאכל מזבחם לא נוכל ליהנות מזבח אלהינו שהוא 'זבח פסח ליי'. לפיכך הוקדם אריכות ההזהרה מן עבודה זרה, ושוב נאמר שמירת הפסח, כי שני אלה הם ענין אחד ממש. כל עיקר הפסח הוא חגיגת ביטול גזירת עבודה זרה ואפשרות עבודת יי. [ובמאמרים על דרך הפשט נאריך עוד בקשר הפסח לביטול עבודה זרה]

לעבוד את אלוהים אמת כי אלוהים קדושים הוא ונורא מאד. רוב העמים עובדים לאלהיהם לא כי הם רשעים שעזבו את האל האמת ובחרו להם אלהים חדשים, אלא מחוסר אפשרות. מהיותם נתונים ללחץ שלטון הזמן ומקריו, ואל אלוהי אמת אי אפשר לגעת, לפיכך עובדים הם את הסיבות הקרובות שתחת מרותם הם נתונים. [ובלשון הקבלה: הם נתונים לשלטון שבעים שרים ובהכרח עובדים אותם].

ו.

לפי התיאור השני, כאשר אומרים
 אנחנו מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. אין אנחנו מגנים כאן את אבותינו אלא את מציאות העולם, כלומר 'מתחיל בגנאי' של מתחילה עובדי עבודה זרה הוא באותו האופי של 'מתחיל בגנאי' של עבדים היינו לפרעה. הוא אינו גנאי מוסרי שעבדו עבודה זרה בחטאם אלא גנאי בכך שלא יכלו לעבוד את אלהי אמת ולא היו ברשותו בלבד אלא היו נתונים לשלטון עבודה זרה ועבדו אותו. וכאשר אנחנו מודים להקב"ה שקרבנו לעבודתו אליו ממש אנחנו מודים ולא את עצמנו על שבחרנו לעבוד אלהי אמת, אלא את אלהי אמת אנחנו מודים שבחר בנו לחלקו והוציאנו ממצרים מרשות אלהי העמים להיות

הראשון ההרחקה הגדולה מעבודה זרה הוא ענף מגודל חומרתו. לפי שעבודה זרה חמורה כל כך לפיכך יש לחשוש ממנו מאד ולגזור עליו גדרים וסייגים רבים מאד שלא יבוא האדם חלילה לידי נדנוד חשש עבודה זרה, עד שרוב דיני התורה לפירושים רבים אינם אלא הרחקה מעבודה זרה. לפי הפירוש השני טעם ההרחקה הפוכה. מאחר וענין איסור עבודה זרה וייחוד העבודה לשמו הוא הוצאתנו משלטון האלילים ולקחתנו אליו, הרי אנחנו ממילא רחוקים מכל העולם האלילי כולו. לא שיש בחירה האם לעבוד אלילים ומתגברים אנחנו לעבוד את יי. אלא פשוט העולם שלקחת הויה אותנו אליו מייצרת הוא עולם שלא שייך בו אלילים כלל, לא רק שלא שייך בו התשחוויה לאליל, כלל לא שייך בו אפילו להתחתן עם מחותן רחוק של האליל או לאכול דבר שנגע בו פעם, כי כל כך אנחנו רחוקים מהעולם שלו כרחוק מזרח ממערב, שאין בינינו מגע כלל אפילו משהו. מאחר ועיקר ייחוד אותם שאינם עובדים ע"ז הוא שהם נמצאים בעולם שבו אפשר לעבוד את יי, ממילא שבעולם זה אי אפשר שיהיה שום זכר לעבודה זרה בעלמא.

י.

כך עלינו להבין את רוב הרחקות חז"ל, שלמדו מן הפסוק ושמרתם

הרחקה מע"ז וחמץ להיות בני חורין

ח.

בפועל, העבודה היותר גדולה שאנחנו עושים בהכנה לפסח הוא ביעור חמץ. זוהי העבודה הארוכה שנמשכת שלשים יום קודם החג, כדין בדיקת חמץ החל שלשים יום קודם ביוצא לדרך. ובזמן הקרבת הפסח היה גם הכנת הקרבן ובדיקתו ממומין וכו' עבודה ארוכה שהוא היה עיקר טעם שלשים יום קודם החג כאשר ביארנו. ולפי הפשט איסור חמץ הוא מן האיסורים הפחות מובנים, והתורה איננה נותנת טעם לאיסורה כפי שהיא נותנת למצוות מצה והפסח וההגדה נותנת טעם למצות מרור, ונראה ממנה שאינה אלא הרחבה ממצוות אכילת מצה שאינה חמץ, אך הורחבה כל כך עד שנראית דבר בפני עצמו בכל יראה ובל ימצא ובדיקת חמץ וביעורו וטעמא בעי, לא ליישב לשואלים מה טעם יש בה, אבל טעמא בעי שנטעום טעם במה שאנחנו עושים וטורחים כל הימים האלה.

ט.

נמשיך לחשוב את הצורה השניה באיסור עבודה זרה ונראה כי ההרחקה הגדולה מעבודה זרה לובשת בה צורה אחרת לגמרי. בעוד לפי הפירוש

גם בשולחן ערוך לא מוזכר חיוב כזה, ושפיר אפשר להשתמש בכלים שווים לבשר וחלב כל עוד שאינם חמים ובני יומם וכו'. אך התשובה לכך פשוטה כי בוודאי אפשר אך אז היו עלינו המצוות לטורח גדול, לזכור כל פעם לבדוק את הכלי אם הוא בן יומו ואם השתמשו בו כלי ראשון או כלי שני וכו'. הרבה יותר קל כאשר אפשר לקנות שני סטי כלים ולחיות בבטחה ובמנוחה. או חומרא דרבי זירא בנדה שמציל אותנו מחישובים מסובכים. וכן דברים רבים הנדמים מבחוץ לחומרא ואינם אלא הרחבת הדעת ונוחות. וזה כלל גדול שיש להבין איתו כמה הלכות והנהגות והתרבות המסורתית שאינה חיה בלחץ החטא וההלכה דווקא מתוך שהיא הרחיבה את המשמרת עד שהחטאים כולם רחוקים מאיתה ואינם עולים על לב כלל.

יב.

שורש כל זה הוא שהתורה אינה עץ הדעת טוב ורע, שיש בה טוב ויש בה רע וחייב אדם להיזהר להיות טוב ולא רע, אלא עץ חיים היא למחזיקים בה. ועץ חיים היינו שאין בה טוב ורע אלא כולה חיים כי אין עץ החיים והמוות אלא עץ החיים. וחיים אלה הם חירות ממלאך המוות חירות מיצר הרע. ושורש כל זה הוא היות כל התורה כולה נובעת מאיסור עבודה

את המצוות ואמרו עשו משמרת למשמרתי. שאינם הוספת חומרות בעלמא מרוב לחץ ופחד והרחקה מן העבירה. אדרבה הם הרחבת המקום הבטוח שלנו, הרחבת המקום שבו נוכל להרגיש בני חורין. הגע בעצמך אילו היה נמצא לנו חמץ בפסח על השולחן והרי האוכל אותו ענוש כרת, בכמה פחד ולחץ היינו עושים את הסדר לשמור ולזכור לא לאכול חלילה את החמץ שאכלנו אתמול ככל הלילות. כמה חסד עשתה לנו תורה שהצילה אותנו מכל הלחץ הזה ואמרה לא יראה לך חמץ בכל גבולך. ביום הראשון תשביתו שאור תקחו את כל החמץ ותשרפו אותו עוד בטרם החג, לא רק משולחנך אף מבייתך ומכל רשותך, וביום החג עצמו תהיה משוחרר לגמרי לא יהיה לך שום חשש ושייכות אל החמץ ולא תצטרך לעמוד על המשמר כל רגע.

יא.

ועל דרך זה הם הרבה חומרות שנהגו בהם ישראל אשר המפקקים חושבים אותם לחומרות יתירות לחשוש כל כך, והאמת שרובם נובעים מן הנוחות ולא דווקא מן החומרא. דרך משל נהגו בתי ישראל לייחד להם שני סטי כלים לבשר וחלב. ויצחק הקראי וכי לזה התכוונה תורה לא תבשל גדי בחלב אמו. ויטען עוד המשכיל הלא

אליה, והדרך הוא פסת. שהוא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל ובמצוה הראשונה מה אנחנו עושים, טורחים את כל הטורח הזה לבער את כל החמץ מן העולם שלנו, ועל ידי הטורח הזה אנחנו יוצאים ממצרים ונכללים בכלל הקדושה וממילא שוב אנחנו בדלים משאר האיסורים.

ידיעת שורשי המידות והמצוות מצילה מן הפחד

יד.

עד כאן הרווחנו להבין את הסיפור הגדול של פסח ואיסור חמץ כמתייחס אל הסיפור של לקיחת הויה אותנו אליו מתוך אלהי העמים, ויישבנו את דעת התורה [ועוד לאלוה מילין ביחס החמץ לעבודה זרה לפי הפשט ויתבאר במקומו]. אך כל זה אינו מביא אותנו אל עצמנו, כי אנחנו לא סובלים מעבודה זרה, כי כבר בטלה מן העולם, ואין החמץ אצלנו הכנה לזה, והרי התורה צריכה להתפרש בכל פרט ובכל דור, ומהו עבודה זרה זו וכיצד יש לה יחס אל עבודתנו הממשית. ואין די לומר החמץ רומז אל היצר הרע וכאשר מבערים אותו יש לכוון על ביעור היצר הרע, כי כך אפשר לרמוז בכל דבר שהוא כנגד יצר

זרה, והיות איסור עבודה זרה נובעת מבחירת הקב"ה ולא מבחירתנו. שהוא בחר אותנו לחלקו והבדילנו מן אלהי העמים להיות לו, ואנחנו חיים על שולחנו תחת שולטנו בעולם החירות.

יג.

ודע, כי בוודאי הטורח שלנו בביעור חמץ כדי להגיע אל עץ החיים הזה הוא מלאכותי מצד מה. שהרי אין אנחנו באמת חיים פתאום בעולם שאין בו חמץ אלא אדרבה טורחים טירחא רבה לבער את החמץ, והטורח הוא בעצמו מאופי עץ הדעת טוב ורע וימות החול. וכל כך למה, כי הפסח ואיסוריו הם ייחודיים בכך שיש בהם את הסגולה להעביר את האדם מתוך העולם של עץ הדעת טוב ורע אל העולם של עץ החיים, כלומר להוציא אותנו ממצרים. הרי על שאר האיסורים אומרים אנחנו אין צריך להם כל כך הרחקות כי 'בדיל מיניה'. אך אין אנחנו שואלים מאין הגיע ה'בדיל מיניה' הזה, ומי נתן בלב ישראל את הרעיון הזה שאיסור אינו דבר קיים בעולם שלו, עד שאין צורך להתרחק ממנו כל כך כי ממילא לב ישראל נבדל מן הרע. ועל דרך שאמרו באיסור נדה סוגה בשושנים, שהאיסור בעצמו הוא כמו גדר וסייג לישראל קדושים ואינם מעלים על דעתם לשלוח בו יד. אבל חיות זו אינה נופלת מן השמים יש דרך להגיע

הרע, וכללא דילן הוא שעלינו לפרש את התורה על מה שיכולים אנחנו לראות בעינינו ולהרגיש בנפשנו. וכי זהו כל פרי התורה הפנימית. כל שכן שמדברים אנחנו על היצר הרע, ובשלמא אם היינו מדברים על מדרגות נשמה גבוהות נוכל לתרץ שאין אנחנו ראויים להרגיש אותם אבל הלא את היצר הרע כולנו מכירים היטב, ואם ביעור חמץ צריך לבטל או להמעיט אותו היה לנו לחוש את זה בנפשנו.

מז.

כפי שיש לכל המצוות שורש ביחוד יי ואיסור עבודה זרה כך יש לכל עבודת המידות שורש באיסור הכעס. ונודע כי יש כאן סוגיה רחבה אם מידת הכעס הוא ככל המידות שיש ללכת בה בדרך הממוצע או שיש להיזהר בה ממשוהו, ודעת הזוהר והרמב"ם נראים הולכים בשיטה אחת שהכעס שונה מכל המידות האחרות שיש לבטלו לגמרי, בדומה אל ההבדל בין החמץ לשאר איסורים שכולם בנותן טעם וחמץ במשהו [אולי גם הגאוה, ואכ"מ]. אך אין זה מענייננו לחפש חומרות בעבודת המידות, אלא לתת טעם לדברים ולהאיר אותה בזוהר התורה.

מז.

סודות התורה לא באו לעולם בכדי

להוסיף חומרא ואזהרה לעבודת המידות או המצוות. הרבה ספרי מוסר שעומדים על הרחקת בני אדם מן הרע וקירובם אל הטוב מצאו בזוהר מקורות טובים להשתמש בהם, כאשר הם מחפשים תמיד לשכנע בני אדם שטוב להיות טובים ורע להיות רעים, והרי הזוהר מאריך בהסברת גנות הדברים הרעים ושבח הדברים הטובים, אמרו אין לך מקור טוב מזה לאסוף אל ספרי המוסר שלנו. ובוודאי כוונתם לטובה אבל ההסתכלות הזו מפספסת את כל עיקר המטרה של סודות התורה. כי כל סודות התורה באו להעלות את התורה ממדרגת עץ הדעת טוב ורע אל מדרגת עץ החיים. וכל ספרי המוסר אינם אלא שכנוע האדם לעבור מדעת רע אל דעת טוב, אבל עץ החיים הוא משהו אחר לגמרי כי הוא עולם שאין בו רע. כאשר הזוהר מאריך בגנות העבירה אין הוא בא להפחיד אותך מן העבירה אלא אדרבה למוסס את כל מציאות העבירה, וממילא לבטל את הפחד ממנה. כי הוא מראה לך כיצד הכל תלוי בסודות מתוקים, וכאשר אתה נאחז בסודות האלה ממילא אינך עובר שום עבירה ושום מידה רעה. ונמצא הפוכים הדברים, לא הכעס אסור כי יש סוד שאתה מקלקל בעבירת הכעס, אלא ידיעת הסוד הזה שעבירת הכעס הוא היפכו תעלה אותך מעולם שבו הכעס אפשרי בכלל. וכן לגבי כל המצוות כאשר הזוהר מאריך בשבח

כפי שיש לכל המצוות שורש ביחוד יי ואיסור עבודה זרה כך יש לכל עבודת המידות שורש באיסור הכעס. ונודע כי יש כאן סוגיה רחבה אם מידת הכעס הוא ככל המידות שיש ללכת בה בדרך הממוצע או שיש להיזהר בה ממשוהו, ודעת הזוהר והרמב"ם נראים הולכים בשיטה אחת שהכעס שונה מכל המידות האחרות שיש לבטלו לגמרי, בדומה אל ההבדל בין החמץ לשאר איסורים שכולם בנותן טעם וחמץ במשהו [אולי גם הגאוה, ואכ"מ]. אך אין זה מענייננו לחפש חומרות בעבודת המידות, אלא לתת טעם לדברים ולהאיר אותה בזוהר התורה.

מז.

סודות התורה לא באו לעולם בכדי

האחיזה בנקודת עצמו מצילה מן הכעס

י.ח.

[ראוי לבאר כאן כל מהלך הזוהר בענין הכעס והנשמה ולא נוכל מקוצר הזמן אך נגיע אל המסקנה המעשית] כיצד ידיעת שורש הכעס שהוא אבוד הנשמה דהיינו הכנסת אל זר בגופו של אדם מצילה אותנו מן הכעס בפועל ממש וכיצד נתרגל את הוצאתה בפעולות הממשיות של ביעור חמץ? ההצלה היותר טובה מן הכעס שאני מכיר הוא לישון שינה טובה בלילה שלפניה... אך שינה טובה לאו דווקא. עינינו הרואות כי הכעס אינו נובע מתוך הלחץ החיצוני בלבד אבל הלחץ הזה חייב לחול על נפש צרה מקוצר רוח ומעבודה קשה. האדם המיושב בדעתו קשה להכעיס אותו, ואילו האדם הלחוץ שהרבה חובות מוטלות עליו והוא חש שאינו מגיע אליהם נוח לכעוס. כאשר אומרים שהקב"ה רחוק מכעס בעצם מתכוונים שלפי שהקב"ה יש לו תמיד את כל הזמן שבעולם שהרי הוא ושנותיו לא יתמו, ממילא מה יש לו להילחץ ולכעוס אם לא יספיק היום יספיק עוד אלף שנה, ויש לו זכרון ארוך אלף שנים בעיניך כיום אתמול. לכן כעס הוא קוצר רוח והיפכו אך רוח דהיינו שיש לו הרבה זמן.

השבת וחומר חילולו מצד הסוד אין הוא בא להוסיף חומר על חומר השבת אלא אדרבה להוסיף אור על ידי ידיעת טעמי הדברים הפנימיים וממילא הם החשובים ולא המעשה וממילא אשר ידבק באור הזה מאליו ישמור את השבת ברוב אהבה וחיבה.

י.ז.

הזוהר מאריך לומר כיצד הכעס גרוע מכל העבירות שבתורה שהוא כעובד עבודה זרה ממש, כי הכועס מאבד את נפשו, וממילא שולט בנפשו אל אחר, וקשה מאד להינצל מזה אחר שנלכד בו. אך אין לנו לקרוא את זה כחומר נוסף אל הכעס אלא אדרבה כדרך להינצל מכלל מכת הכעס. כי אם הכועס מאבד את נשמתו הוי אומר שאשר ידע את סוד נשמתו לא יכעס. ואשר ישים אל ליבו את הנשמה וישמור עליה ממילא לא יצטרך להישמר מן הכעס כי הנשמה עצמה תשמר אותו מכל רע. הרי לנו בכך דרך להינצל מן הכעס כולו על ידי החזקת הנשמה, ואין לאדם צורך לעשות אלא לשמור את הנשמה שלו והיא תציל אותו משורשי כל רע.

אלא פשוט לקחת את המקום הנצרך לך ולא יותר ומה שיעשו בשאר המקומות אינו מעניינך.

כא.

הצמצום הזה אין משמעותו התעלמות ועצימת עינים. אדרבה עצימות עינים הוא בעצמו סוג של כעס ונראה בחוש שאינו מציל מן הכעס אלא דוחה אותו קצת לפעמים. אך המצה המצילה מן החמץ לא תוכל לעבוד אלא אם היא אחוזה בנקודה עליונה. ודווקא באותו נקודה יש לך קנין חזק מאד. והוא מה שהזוהר מכנה שיש בתוכך נשמה אלוהית, שהוא הדעת לדעת את התורה ואת האל. וכאשר יש לאדם ידיעה ואחיזה בנקודה כזו, ממילא זוהי אמיתת עיקר קנינו, ובו הוא מוצא מנוחה ואחיזה בטוחה ושלימה. והוא הצמצום היותר גדול שאפשרי לאדם, שלא די שאינו תופס לעצמו את כל החדר או את כל השולחן אלא אף את גופו בעצמו אינו תופס לעצמו, כי הוא מתעצם עם דעתו ואפילו לא עם דעתו החיצונית אלא עם דעתו הכי פנימית שהוא ידיעתו באלוהות, שכמעט בלתי אפשרי לדבר או להרהר בו. וכאשר הוא אחוז בנקודה זו ממילא כל רוחות שבעולם לא יוכלו להיזי אותו ממקומו או להזיק לו, כמאמר את הכל יוכלו ליקח מאיתי אך לא יוצרי מלכבי.

יט.

אע"פ שהכעס הוא אריכות אפים, האופן שבו אפשר להגיע לאריכות אפים הוא דווקא על ידי צמצום מסוים. וזה נראה סתירה אבל לעומד על דרכי הענין אינו סותר כלל. כי האדם כועס כאשר הוא מרגיש שדורכים לו על מקומו. ובאמרי כעס אין כוונתי דווקא לאיזה התפרצות גדולה אלא מה שמכנים התעצבנות הוא תחילת כעס, כמו קרני חגבים של הבצק שמתחיל להתפית. תראה אדם נכנס לבית הכנסת ומניח את סידורו ואת הטלית ותפילין שלו, ו'קונה בעלות' על ארבע אמות שלו. יעשו שאר בני אדם בשאר המקומות מה שירצו אין זה מפריע לו, אבל אם ייכנס מישוהו לד' אמות שהוא קנה לעצמו, אפילו לא יעשה משהו רע אלא יתנועע באופן שאינו נוח לאדם הזה, יתחיל להתעצבן ולכעוס עליו. הרי הכעס הוא נובע מהמחשבה של האדם שיש מקום שעליו הוא שולט, וכאשר פוגעים בשליטה זו הוא כועס.

ב.

מעשה וּבא אברך להתלונן לרבי שלו שכל אנשי השטיבל שלו דורכים עליו. ענה לו הרבי אל תתפשט בכל השטיבל וממילא לא יהיה כל כך מקום שידרכו בו עליך. העצה לכעס הזה הוא להיות יותר כמו מצה. לתפוס פחות מקום. לא להיות תפוח ולהתפשט בכל המקומות

על כך לא תתקיים הדבר ביניהם. על כך אומר הזוהר וכי אפשר שהפסוק אומר חדלו לכם מן האדם ומתכוון כפשוטו, שיחדל האדם מלהסתובב עם בני אדם ולא יהיה מעורב עם הבריות ולא ישהה כי עם האל [שזהו קרוב למשמעות פשוטו של מקרא למעיין בדברי ישעיה שם]. הלא דבר זה לא ייתכן אין זה כי אם רוע עין ורוע לב. אלא אינו מדבר אלא על האדם אשר נשמה באפו שהפסיד את נשמתו על ידי כעסו, ואל אדם כזה בוודאי אין להתקרב כמו שאין להתקרב לאל אחר. אך אדרבה, כאשר האדם יודע כי נקודת עצמיות הנשמה היא למעלה מכל מגע יד אדם, הרי ככל שירבה לספר ולדבר על עניינים פנימיים אין לו לפחד שיפסיד בכך משהו מן האינטימיות הסודית שלו אל שורש נשמתו, שהדבר שהוא סוד באמת אי אפשר לספר אותו גם אם רוצים וכל השאר הם דברים ששייכים לדבר אל בני אדם. ואדרבה האיש הזה הנוהג בכעס ומכאובים הוא זה שיש להתרחק ממנו כי ניכר עליו שאינו עובד את יי שגורם חירות וקורת רוח אלא איזה ציור מוטעה שיש לו שהוא עבודה זרה.

כד.

לפעמים נדמה שהאיש הצועק שא שא בבית הכנסת אם מישהו עושה איזה רעש בשעת תפילת הלחש הוא בוודאי המכוון היותר גדול בבית כנסת ולכן

הצמצום כמצה גורם לעין טובה

כב.

צמצום זה אינו באמת צמצום כלל אלא ההרחבה הכי גדולה, ואין בו כעס ועצב כלל אלא שמחה גדולה. אדרבה חמץ והתפשטות נקרא לחם העצבים, ועליו אומרת השכינה ולחם עצלות לא תאכל. המצה הוא לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה אלהים את מעשך כי יש בו רצון שהוא היפך הכעס. והוא היפך לחם רע עין שהוא לחם המצרים שאינם אוכלים לחם את העברים כי הוא תועבה להם, הוא לחם של טובת עין. וכיצד יוכל אדם להגיע אל טובת עין על ידי שמה שיש לו בעצמו מעצמו הוא מאד מאד בטוח בו וכל רוחות שבעולם אינם יכולים להזיז אותו ממקומו, והמקום הזה יש לו כל כי יש די באלוהותו לכל בריה ואין ידיעת אלוהות של אחד פוגעת בשני או לוקחת ממנו מאומה, אין הוא צריך לשמור את לחמו לעצמו הוא בטובו נותן מלחמו לדל ואומר כל דכפין ייתי ויכול.

כג.

לפעמים מדברים על הצורך להיות הצנע לכת בעבודה ולא להתפח כחמץ בגאוה וכעס. והדבר מוביל לרוע לב. כי בני אדם הם יצורים חברתיים ואם לא ישוחחו על עבודת הויה ולא ידברו

טוב פנימי, כי אפילו הכעס על עוברי עבירה מפריע אל ההשגה האמיתית. ולכך אמרו בגמרא אפילו הכי מבעי למילף נפשיה בניחותא כלומר יש ללמד את נפשו כיצד לשקוע דווקא במנוחת התורה ולא באשה בלבד ואת זה להקרין. ואמר האריז"ל אפילו בשעת הלימוד אין להתרגז, אל תרגזו בדרך אל תעסקו בדבר הלכה, כי אע"פ שיש בזה תועלת מצד מה יותר טוב אם אפשר ללמוד בניחותא.

כו.

זמן ביעור חמץ הוא הזמן הכי טוב לתרגל את כל זה. כי רבים חושבים שהם כועסים לשם מצוה ובאמת ניתנו הרבה מצות. אך מי שידוע את הסוד שכל זה הוא להכשיר את העולם להשרות בו מנוחת אור ה' ממילא יכעס פחות ויתעצבן פחות ולא יראה את הזמן הזה כניסיון על מידת הכעס אלא כריקוד הניקוי הטוב הקורה סביב הנקודה הפנימית שהוא מצה שמורה שאי אפשר לגעת בה כלל.

מפריע לו כל רעש. וכאשר בודקים מוצאים שהדבר להיפך ובדרך כלל מי שיש לו תפלה פנימית אין מפריע לו אפילו כאשר ילדיו יקפצו עליו באמצע שמונה עשרה, ואילו זה הצועק ומשקיט בקושי יודע מה זה כוונה פנימית. אך היא הנותנת בגלל שאין לך כוונה פנימית אין לך קנין פנימי להסתפק בו וצריך אתה שהכוונה שלך כאילו תתפשט בכל הבית הכנסת, ואילו מי שיש לו כוונה פנימית הרי היא נמצאת במקום הגנוז ביותר בעצמותו, ואדרבה יש לו קורת רוח לראות את ילדיו שמחים וקופצים והם אינם גורעים משמחתו אלא מוסיפים.

כה.

יש כעס שנקרא רוגזא דרבנן שלכאורה מגיע ממקור טוב, כי אורייתא מרתחא ביה, אך האמת שאין זה אלא לימוד זכות. והוא מתאים לצורבא מרבנן כלומר צעיר שנגע בו חריפות אור התורה ובאמת דברי הם כאש ומלמדים אותך לזלזל בכל העולם לעומת התבערה שבהם אך זהו תפיסה התחלתית וחיצונית. ואם שלפעמים צריכים להתנהג בו לטובת הדור אין בו

